УДК 331.101.26
JEL M 140

Грішнова О.А., д.е.н., професор,
Березюк К.М., економіст
КНУ імені Тараса Шевченка

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

У статті обґрунтовано значення екологічної відповідальності бізнесу як фактора конкурентоспроможності, висвітлено основні тенденції розвитку інноваційних аспектів корпоративної екологічної відповідальності. Проаналізовано проблеми впровадження принципів сталого розвитку в практику менеджменту вітчизняних підприємств. Досліджено особливості природоохоронної діяльності на ПАТ «Світоч», виявлено резерви вдосконалення екологічної політики на підприємстві.

Ключові слова: *корпоративна екологічна відповідальність, екологічні інновації, природоохоронні проекти, когенераційна установка.*

Постановка проблеми. Загострення екологічної ситуації вимагає від підприємств формування якісно нових підходів до управління виробничими процесами, які б узгоджували протиріччя між економічним зростанням і збереженням навколишнього середовища. Особливо актуальним є питання екологічної безпеки для нашої держави. Сировинна орієнтованість економіки, недосконала державна політика, слабка мотивація підприємств до впровадження корпоративної екологічної відповідальності спричиняють погіршення якості довкілля та зростання незворотних втрат природних ресурсів. При цьому розвиток української економіки, поглиблення процесів євроінтеграції вимагають від вітчизняних підприємств перерозподілу пріоритетів в бік дотримання принципів екологічної відповідальності. Одним із прогресивних шляхів вирішення існуючих проблем є розвиток інноваційної складової екологічної політики підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання корпоративної екологічної відповідальності досліджували такі вчені, як Брінцева О.Г., Думанська В.П., Бєлякова О.В., Barbara Mróz-Gorgoń та інші. Незважаючи на численні дослідження в даній сфері, окремі питання залишаються не вирішеними.

Невирішені частини проблеми. Зокрема недостатньо проаналізовані інноваційні аспекти екологічної відповідальності, потребує подальшого дослідження проблема впровадження екологічних інновацій на вітчизняних підприємствах.

Метою роботи є аналіз розвитку інноваційних аспектів корпоративної екологічної відповідальності бізнесу, обґрунтування шляхів втілення прогресивного досвіду в практику вітчизняних підприємств.

Результати дослідження. Під екологічною відповідальністю бізнесу розуміють раціональне природокористування, впровадження «зелених» технологій, реалізацію заходів, які приносять користь навколишньому середовищу (або зменшують негативний вплив бізнесу на навколишнє середовище), і виходять за рамки того, що компанії зобов'язані робити відповідно до чинного законодавства.

Загалом у світі зростає кількість екологічно відповідальних підприємств. Активна екологічна політика відкриває перед компанією великі перспективи, такі як: підвищення лояльності споживачів, завоювання нових сегментів ринку; зростання репутації, що в свою чергу призводить до збільшення вартості гудвілу та росту капіталізації підприємства; можливість зменшення собівартості продукції за рахунок впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій, вторинної переробки сировини. Як показує практика, екологічно відповідальні підприємства мають можливість здійснювати господарську діяльність на міжнародному рівні, викликають довіру кредиторів та ділових партнерів.

Існує тісний взаємозв'язок між узгодженням комерційних та екологічних інтересів, завоюванням компанією стійкого лідерства на ринку та довгостроковою конкурентоспроможністю. Індекс стійкості Dow Jones демонструє пряму залежність між активною екологічною політикою корпорацій та вартістю їх акцій. Яскравим прикладом слугує скандал з німецькою компанією Volkswagen. Після того, як корпорація зізналась у неодноразових маніпуляціях з тестами на екологічність автомобілів, акції Volkswagen втратили в ціні 19,56%. За оцінками агентства Reuters, це найбільший спад котирувань акцій компанії за останні шість років [16]. У жовтні 2015 року акції Volkswagen виключили з індексів сталого розвитку Dow Jones, а компанії загрожує штраф 18 млн. дол. США.

Загалом екологічний вектор розвитку став невід'ємною складовою загальної стратегії успішних підприємств. Провідні компанії світу визначають довгострокові цілі своєї екологічної політики та розробляють шляхи їх реалізації. Так, відома компанія L'oreal розробила стратегію розвитку, в якій зазначено такі цілі до 2020 року порівняно з базовими показниками 2005 року: знизити вплив на навколишнє середовище на 60%; скоротити викиди вуглекислого газу на 60% в абсолютному вимірі; скоротити споживання води та відходи на 60% з розрахунку на одиницю готової продукції [6].

Все більшого розвитку набуває процес розробки екологічних інновацій, які відкривають нові можливості ефективного вирішення проблем, пов'язаних із захистом навколишнього середовища. Розрізняють кілька видів екологічних інновацій (табл.1).

Яскравим прикладом технологічних екологічних інновацій є винахід ColorDry. Дана технологія розроблена нідерландською компанією Systems BV і передбачає використання стисненого вуглекислого газу замість води при фарбуванні текстилю, так звана технологія безводного забарвлення текстилю. Традиційний процес фарбування використовує близько 100-150 літрів води, щоб обробити 1 кг текстилю або близько 30 літрів води, щоб пофарбувати одну футболку. Галузеві аналітики прогнозують, що більше 39 мільйонів тонн текстилю буде пофарбовано в 2015 році. Інноваційний підхід до нанесення фарби на тканину дозволяє не тільки економити воду, але також істотно знизити витрати електроенергії і хімічних речовин. На сьогоднішній день технологію ColorDry активно використовують такі світові спортивні бренди як Nike, Adidas [15]. Adidas вже встиг випустити на ринок 50 000 футболок, пофарбованих «всуху». За підрахунками компанії, їй вдалося при цьому заощадити 1200000 літрів води.

Досить поширеною є тенденція впровадження технічних інновацій. Так у 2014 році компанія Apple заявила про 100% перехід виробництва у США на поновлювані джерела енергії. У 2016 році закінчиться будівництво об'єкту в Каліфорнії, який буде генерувати 130 мегават енергії з сонячного тепла. У Китаї компанія співпрацює з фірмою SunPower, щоб побудувати подібний об'єкт в сонячній провінції Сичуань. Він буде генерувати до

80 мільйонів кіловат-годин на рік екологічно чистої енергії - набагато більше, ніж необхідно усім офісам і роздрібним магазинам в Китаї разом узятим[13].

Таблиця 1

Види екологічних інновацій

Види екологічних інновацій	Характеристика
Технологічні інновації	створення та впровадження нових технологій виробництва, які зменшують негативний вплив на довкілля
Технічні інновації	розроблення і використання ресурсозберігаючого, багатофункціонального устаткування
Продуктові інновації	виготовлення екологічно чистих, не шкідливих товарів та послуг
Маркетингові інновації	налагодження взаємозв'язків з екологічно відповідальними постачальниками та посередниками
Організаційні інновації	елементи організації виробничого процесу, принципи управління підприємством, методи мотивації персоналу, спрямовані на забезпечення екологічної безпеки
Інформаційні інновації	формування проактивного мислення у всіх учасників природоохоронної діяльності шляхом ефективного управління інформаційними потоками

Джерело: систематизовано авторами на основі [1;10].4

Все більшого значення набуває розвиток продуктових екологічних інновацій. Зростає кількість копаній, які виробляють товари та послуги, дбаючи про збереження навколишнього середовища, здоров'я населення, поширення тенденцій екологічної відповідальності серед інших підприємств. У 2015 році відома компанія ІКЕА, крім традиційної продукції, почала продавати сонячні батареї для приватних будинків у Великобританії. Компанія поставила за мету до 2020 року зробити все можливе для популяризації еко-продукції серед населення, і тепер британські покупці можуть придбати сонячні панелі за доступною ціною. Сонячні системи не тільки сприятливі для екології, а й дозволяють власнику будинку економити гроші. Люди, які встановлюють сонячні батареї, отримують субсидії. Згідно з дослідженням ІКЕА, власник будинку з сонячними батареями на даху з південного боку зможе заощадити £ 770 на рік [14].

Ще одним прикладом продуктових екологічних інновацій є двигуни компанії Toyota. Команда професіоналів постійно створює більш екологічно чисті двигуни, досліджуючи кожен альтернативний підхід. Такими є двигуни автомобіля Toyota Prius. Використання «гібридного» автомобіля Toyota Prius дозволяє зменшити викиди вуглекислого газу більш як на 1 тонну в розрахунку на 25 тис. км пробігу. Враховуючи, що одне дерево поглинає близько 14 кг вуглекислого газу на рік, щорічний внесок кожного такого автомобіля у справу захисту навколишнього середовища буде рівноцінний внеску 71 дорослого дерева. Завод, де виготовляють такі автомобілі, знизив у 2014 році викиди вуглекислого газу на 50% порівняно з показниками 1990 року [9].

Екологічна відповідальність формується не лише на рівні конкретних підприємств, але й на рівні всієї національної економіки. У світі склалася стійка репутація Німеччини як одного з лідерів на світовому ринку зелених технологій. 23% всіх патентованих в світі технологій у сфері екології та понад 30% у сфері сонячної та вітроенергетики припадає на німецькі компанії. Промисловість Японії є світовим лідером з виробництва екологічної продукції та обладнання. Значного успіху у сфері екологічних інновацій досягли країни Скандинавії. Швеція планує повністю перейти на альтернативну

енергетику, для будівництва сонячних батарей та вітряків створено бюджет в розмірі 1 млрд дол. США [8]. Ефективне регулювання з боку держави, екологічна відповідальність підприємств, громадський контроль підвищують національну екологічну безпеку.

В Україні питання екологічної безпеки стають все більш актуальними. Національний інститут стратегічних досліджень наводить вражаючі факти екологічної кризи. Зокрема, екологічно чистою в Україні вважається лише 6% її території, середня щільність викидів в атмосферу становить біля 11 т на 1кв. км, в окремих регіонах значення цього показника у десятки разів перевищує його середнє значення по країні. Витрати свіжої води в Україні на одиницю виробленої продукції значно вищі, ніж у розвинутих країнах Європи, зокрема порівняно з Францією – у 2,5 рази, Німеччиною – у 4,3 рази, Великобританією та Швецією – у 4,2 рази. Щорічні обсяги утворення відходів перевищують 400 млн т (біля 10 т з розрахунку на 1 особу населення), 99 % з них надходять від економічної діяльності підприємств та організацій. Із загального обсягу утворених відходів щороку утилізується лише біля 34% [5].

Критичну ситуацію в сфері природозбереження підтверджують і міжнародні рейтинги. Так, фахівці Єльського університету щорічно визначають індекс якості довкілля (Environmental Performance Index), що характеризує ефективність збереження екосистем. Цей показник розраховується з використанням 22 індикаторів, розподілених за десятьма категоріями, що характеризують як якість навколишнього середовища, так і життєздатність екосистем. Треба відзначити, що за рівнем цього показника у 2014 р. Україна посіла 95 позицію (49, 01 балів зі 100 можливих) серед 178 країн світу. Для порівняння Угорщина –28 місце (70, 28 балів), Польща – 30 місце (69,53 балів), Білорусь – 36 місце (66,61 балів) [11].

Атмосферне повітря переважно забруднюється діоксидом вуглецю – близько 95 млн. тонн якого за перше півріччя 2013 року було викинуто стаціонарними джерелами забруднення, тобто промисловими виробничими об'єктами. Прослідковується чітка залежність між кількістю промислових підприємств та масштабами забруднення навколишнього середовища в регіонах нашої країни (рис.1).

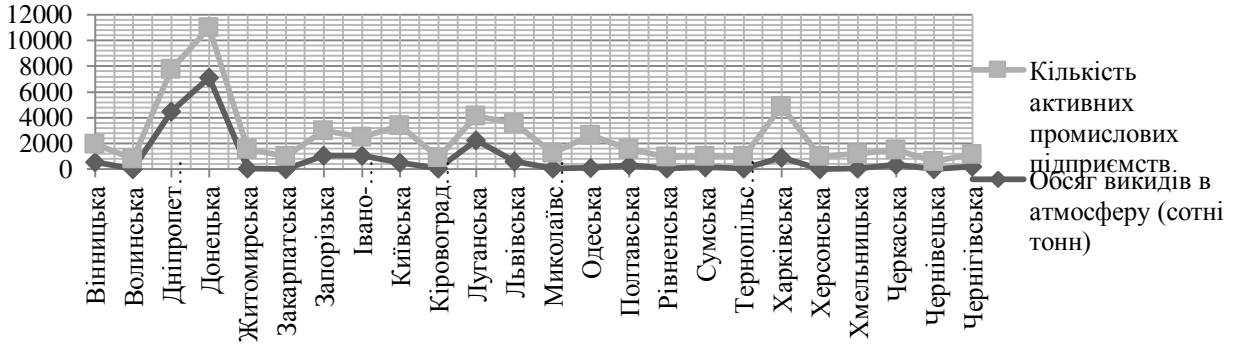

Рис. 1. Обсяг викидів в атмосферу за перше півріччя 2013 року та кількість активних промислових підприємств за регіонами України
Джерело: розроблено автором на основі даних [4;12]

Як бачимо, у 2013 р. на промислові регіони припадало понад 93% викидів, а на трійку лідерів, серед яких Донецька, Дніпропетровська та Луганська області – 66% загального обсягу.

Причин низького рівня екологічної відповідальності вітчизняних підприємств чимало: недосконаліть державної політики в сфері забезпечення екологічної безпеки, недостатня фінансова стійкість підприємств для запровадження новітніх ресурсозберігаючих технологій та обладнання, реалізації інноваційних проектів, недоліки системи менеджменту, почасти низький рівень кваліфікації й відповідальності персоналу, монополізація окремих галузей виробництва, а відтак, слабка мотивація до підвищення якості продукції, зменшення витрат, підвищення репутації тощо.

Незважаючи на численні проблеми впровадження корпоративної екологічної відповідальності на вітчизняних підприємствах, можна виділити й ряд позитивних прикладів. Одним із підприємств, які включають принципи екологічної відповідальності в загальну стратегію розвитку, є ПАТ «Світоч».

Львівська кондитерська фабрика «Світоч» - одне з найстаріших підприємств в кондитерській галузі України, провідний вітчизняний виробник. Щороку на підприємстві реалізується комплекс заходів, спрямованих на зменшення навантаження на навколишнє середовище. Провідні фахівці ПАТ «Світоч» постійно працюють над удосконаленням виробничого процесу, зменшенням споживання води, електроенергії, газу, тепла, сировини, впровадженням інноваційних розробок. Щороку значні інвестиції спрямовуються на заміну застарілого обладнання, вторинну переробку сировини, науково-дослідну діяльність тощо. Протягом 2010-2014 рр. в придбання основних засобів було вкладено понад 246 млн. грн. Більша частина цих інвестицій була спрямована на купівлю нового, ресурсозберігаючого обладнання [7].

Також на ПАТ «Світоч» створено лабораторії для перевірки якості сировини та готової продукції. Якщо партія товару не відповідає вимогам, вона знімається з випуску.

За період 2013-2014 рр. в екологічні проекти фабрики “Світоч” інвестовано 13 млн. грн. Вже замінено 80% ртутовмісних ламп денного освітлення на сучасні екологічні енергозберігаючі світлодіодні лампи у виробничих приміщеннях, складено план їхньої повної заміни.

Позитивною є тенденція зменшення витрат природного газу, води, електроенергії на одиницю виробленої продукції. За період 2011-2014 рр. економія газу склала 10,2% (з 72,08 до 64,78 $м^3$ на 1 тонну виробленої продукції). Це є наслідком успішно реалізованих проектів раціонального використання ресурсів. Для прикладу, у 2013 році був реалізований енергозберігаючий проект по ізоляції продуктопроводу на лінії «Лайн», що дозволив економити 10291,043 $м^3$ газу на рік (відповідно 64274,77 грн. на рік). Вартість проекту склала 98373 грн., термін окупності – 1,53 роки. У ІІІ кварталі 2014 року був реалізований проект зменшення витоку повітря у компресорній станції. Вартість проекту склала 120 тис. грн., річна економія – 280,6 тис. грн., термін окупності – 0,42 роки. В результаті вдалося зменшити споживання газу на 1,01%, зменшити викиди CO_2 на 0,985%.

Велика увага на ПАТ «Світоч» приділяється збереженню водних ресурсів. Ключовими принципами використання води є: зменшення, очищення, рециркуляція. Кожного року на ПАТ «Світоч» розробляється план зменшення використання води на 3%. За період 2011-2014рр. відбулося зменшення використання водних ресурсів на 32% в розрахунку на 1 тонну продукції (з 2,86 до 1,94 $м^3$). Такий результат забезпечується за рахунок впроваджених заходів як на рівні побуту (сенсорні мийки), так і в стратегічному масштабі. У 2014 році була розроблена сукупність заходів щодо

оптимізації роботи насосів для охолодження води. Зокрема в одному із відділів було замінено два насоси на один із більшою потужністю. Це дозволило економити 0,2% води щорічно, 0,17% електроенергії, зменшити викиди CO_2 на 0,16%. Вартість проекту склала 60 тис. грн., річна економія – 48 тис. грн., термін окупності проекту – 1,48 роки.

Актуальною для підприємства «Світоч» є проблема відходів на виробництві та зменшення навантаження на навколишнє середовище. Всі відходи передаються партнерам для вторинного використання, утилізації, переробки тощо. За 2011-2014 рр. завдяки успішно реалізованим проектам вдалося зменшити обсяги відходів окремих груп. Зокрема зменшились відходи очищення вод (на 2,8%), плівки поліетиленової (17,1%), побутового сміття (17,4%), брухту чорних металів (32,8%), відходи мастил (43,8%)(рис.2).

На ПАТ «Світоч» реалізуються проекти як на тактичному рівні, так і в стратегічному масштабі. Проекти на тактичному рівні (ремонтні роботи, ізоляція газопроводів, оптимізація роботи обладнання тощо) реалізовуються постійно, розробляються, як правило, працівниками інженерного відділу, не потребують значних капіталовкладень, дозволяють зменшувати витрати підприємства та знижувати тиск на навколишнє середовище. Проекти, що реалізовуються в стратегічному масштабі, є, як правило, інноваційними розробками, потребують значних капіталовкладень, мають значний термін окупності, але й приносять великий ефект. Для розробки таких проектів залучаються працівники інженерного відділу, відділу вдосконалення виробництва, відділу охорони праці та навколишнього середовища, а також зовнішні фахівці.

Так, у I кварталі 2014 року на ПАТ «Світоч» був проведений Міжнародний енергоаудит ETS (Energy Target Setting), в якому взяли участь успішні європейські компанія в галузі енергозбереження. Метою аудиту була не лише перевірка стану енергозбереження на підприємстві, а й розробка проектів, рекомендованих для впровадження. Загалом було реалізовано 43 проекти в сфері енергозбереження, розроблених міжнародними спеціалістами та фахівцями ПАТ «Світоч». З урахуванням усіх фінансових аспектів термін окупності проектів склав від 0,3 до 2,5 років. Результатом впровадження проектів стали: щорічна економія 1,3 млн. грн., скорочення витрат на оплату електроенергії – 41,6%, зменшення викидів CO_2 на 38.4% (4208 т), зменшення споживання води на 20,4% (16866 $м^3$).

Іншим інноваційним проектом стала купівля лінії «Мазетті» - найсучаснішого італійського обладнання, якого не має жодне з українських кондитерських підприємств. Нова повністю автоматизована лінія поєднує процес виготовлення продукції у комплексі: переробку какао-бобів, приготування шоколадних мас та формування виробів. Дане обладнання дозволяє зменшити витрати електроенергії та води, знизити відсоток браку.

Попри досить ефективну природоохоронну політику ПАТ «Світоч», нами виявлено резерви зростання екологічної відповідальності підприємства:

1. Подальше впровадження заходів підвищення ефективності використання водних ресурсів. Зокрема, не лише за рахунок зменшення об'ємів споживання, а й за рахунок повторного використання. Позитивний ефект очікується після введення в експлуатацію очисних споруд. Фахівцями підприємства вже розроблені проекти технічного установлення даного обладнання, ведуться переговори з партнерами.

2. Зменшення використання паперу. На ПАТ «Світоч» невиправдано великі витрати паперу, які мають тенденцію до зростання з кожним роком. Доцільним в цьому плані є використання електронних носіїв інформації, баз даних, а також електронного підпису.

3. Зв'язки з громадськістю. Попри високий рівень екологічної відповідальності зв'язкам з громадськістю приділяється недостатньо уваги. Тому підприємству варто бути більш відкритим, зокрема публікувати звіти сталого розвитку, активніше брати участь в реалізації регіональних екологічних проектів.

4. Заходи енергозбереження. Враховуючи енергетичну кризу в Україні, актуальним є перехід підприємства на альтернативні джерела електроенергії, впровадження когенераційних установок.

Когенерація - це комбінований процес одночасного виробництва теплової та електричної енергії всередині одного пристрою, який називається когенераційною установкою. Головна перевага когенерації перед традиційними теплоелектростанціями полягає в тому, що перетворення енергії тут відбувається з більшою ефективністю. Система когенерації дозволяє використовувати те тепло, яке зазвичай просто втрачається.

За нашими розрахунками, за рахунок когенераційної установки на ПАТ «Світоч» може покриватись від 46% до 98% потреби теплової енергії залежно від пори року і 65 – 100% - потреби електроенергії.

Для реалізації даного проекту необхідні інвестиції у розмірі 1,04 млн. євро. Економія складатиме 222469,41 євро на рік, період окупності – 4,67 років, показник індексу рентабельності – 1,21, показник економічної ефективності – 2,14. Крім економічного ефекту, дана установка дасть можливість зменшити до 50% викиди CO_2, а також CO, NOx.

Висновки. У світовій практиці господарювання якісно нового значення набуває екологічна складова бізнесу. Прослідковується пряма залежність між ефективною екологічною політикою та стійкими конкурентними перевагами підприємства на ринку. Сучасні реалії ведення бізнесу спонукають компанії впроваджувати екологічні інновації в практику господарювання.

За рівнем корпоративної екологічної відповідальності та екологічної інноваційності вітчизняні підприємства значно поступаються іноземним. Як наслідок, екологічну ситуацію в Україні можна класифікувати як критичну.

Результати проведеного дослідження свідчать, що на провідних вітчизняних підприємствах теж є чималий прогресивний досвід в сфері природоохоронної діяльності. Показовим прикладом є екологічна політика ПАТ «Світоч», спрямована на підвищення ефективності ведення бізнесу з урахуванням принципів стійкого розвитку. Пріоритетними напрямами екологічної політики підприємства є збереження природних ресурсів, зменшення відходів виробництва, підвищення якості продукції. При цьому процес екологізації виробництва враховує виклики науково-технічного прогресу, інноваційні розробки, досвід іноземних підприємств. Резервами вдосконалення екологічної політики є впровадження заходів енергозбереження, зокрема введення в експлуатацію когенераційної установки, зменшення використання паперу, налагодження зв'язків з громадськістю, продовження стратегії раціонального використання водних ресурсів тощо.

Література.

1. Бєлякова О.В. Екологічні інновації – шлях розвитку ринку екологічно чистих товарів / О.В. Бєлякова // Маркетинг і менеджмент інновацій. – № 4. – 2011. - С. 268-273.
2. Грішнова О.А., Брінцева О.Г. Впровадження екологічної відповідальності в практику менеджменту вітчизняних підприємств / О.А. Грішнова, О.Г. Брінцева // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. - № 10 (151). - 2013. - С. 12-17.
3. Грішнова О.А., Думанська В.П. Екологічний вектор соціальної відповідальності / О.А. Грішнова, В.П. Думанська // Экономика и управление. - №3. – 2011. – С. 32-41.
4. Державний комітет статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2013/gdn/Zarp_ek_m/zpm2013_u.htm
5. Національний інститут стратегічних досліджень. Екологічна складова національної безпеки: основні показники і шляхи їх досягнення. //Аналітична доповідь - 2014- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Ecology-1b42b.pdf
6. Офіційний сайт L'Oréal. Стійкі інновації - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.loreal.ua/ru/socialnaya-otvetstvennost/delitsya-krasotoy-so-vsemi.htm
7. Офіційний сайт «Nestle». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nestle.ua/
8. Офіційний сайт «Recyclemag». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://recyclemag.ru/news/shveciya-pervoy-v-mire-polnostyu-otkazhetsya-ot-nefti-i-gaza
9. Офіційний сайт Toyota. Вклад Toyota в дело защиты окружающей среды в мире. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://grand-motor.toyota.ua/inside_toyota/environment/toyota-worldwide/index.aspx.html
10. Barbara Mróz-Gorgoń. Ecological innovations in the concept of corporate social responsibility //Management knowledge learning/- 2013, ст.703-709.
11. Environmental Performance Index 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://epi.yale.edu/epi/country-rankings
12. Info Light- «Аналіз викидів забруднюючих речовин у І півріччі 2013 року». [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://infolight.org.ua/content/analiz-vikidiv-zabrudnyuyuchih-rechovin-u-i-pivrichchi-2013-roku
13. The official site of Apple «Innovation means working with what's here to create something new». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.apple.com/environment/renewable-resources/
14. The official site of Ikea (2015) «Solar panels at Ikea», [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ikea.com/gb/en/campaigns/solar-panels.html
15. The official site of Nike (2015), "Sustainable innovations", [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nikeresponsibility.com/innovations/nike-colordry
16. The official site of Reuters «Financials:Volkswagen AG»[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reuters.com/finance/stocks/financialHighlights?symbol=VOWG_p.DE

References.

1. Byelyakova O.V. Ekolohichni innovatsiyi – shlyakh rozvytku rynku ekolohichno chystykh tovariv / O.V. Byelyakova // Marketynh i menedzhment innovatsiy. – # 4. – 2011. - C. 268-273.
2. Grishnova O.A., Brintseva O.H. Vprovadzhennya ekolohichnoyi vidpovidal'nosti v praktyku menedzhmentu vitchyznyanykh pidpryyemstv / O.A. Grishnova, O.H. Brintseva // Visnyk Kyyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. - # 10 (151). - 2013. - S. 12-17.
3. Grishnova O.A., Dumans'ka V.P. Ekolohichnyy vektor sotsial'noyi vidpovidal'nosti / O.A. Grishnova, V.P. Dumans'ka // Эkonomyka y upravlenye. - #3. – 2011. – S. 32-41.
4. Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu:http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2013/gdn/Zarp_ek_m/zpm2013_u.htm
5. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. Ekolohichna skladova natsionalnoi bezpeky: osnovni pokaznyky i shliakhy yikh dosiahnennia. //Analitychna dopovid - 2014- [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Ecology-1b42b.pdf
6. Ofitsiinyi sait LOréal. Stiiki innovatsii - [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.loreal.ua/ru/socialnaya-otvetstvennost/delitsya-krasotoy-so-vsemi.htm

7. Ofitsiinyi sait «Nestle». [Elektronnyi resurs]. - Rezhym dostupu: http://www.nestle.ua/
8.Ofitsiinyi sait «Recyclemag». [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://recyclemag.ru/news/shveciya-pervoy-v-mire-polnostyu-otkazhetsya-ot-nefti-i-gaza
9. Ofitsiinyi sait Toyota. Vklad Toyota v delo zashchytu okruzhaiushchei sredu v myre. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://grand-motor.toyota.ua/inside_toyota/environment/toyota-worldwide/index.aspx.html
10. Barbara Mróz-Gorgoń. Ecological innovations in the concept of corporate social responsibility // Management knowledge learning/- 2013, st.703-709.
11.Environmental Performance Index 2014 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu:http://epi.yale.edu/epi/country-rankings
12. Info Light- «Analiz vykydiv zabrudniuiuchykh rechovyn u I pivrichchi 2013 roku». [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu:http://infolight.org.ua/content/analiz-vikidiv-zabrudnyuyuchih-rechovin-u-i-pivrichchi-2013-roku
13. The official site of Apple «Innovation means working with what's here to create something new». [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.apple.com/environment/renewable-resources/
14. The official site of Ikea (2015) «Solar panels at Ikea», [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.ikea.com/gb/en/campaigns/solar-panels.html
15. The official site of Nike (2015), "Sustainable innovations", [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.nikeresponsibility.com/innovations/nike-colordry
16. The official site of Reuters «Financials:Volkswagen AG»[Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.reuters.com/finance/stocks/financialHighlights?symbol=VOWG_p.DE

Гришнова Е.А, д.э.н., профессор
Березюк К.М., экономист
КНУ имени Тараса Шевченко

ИННОВАЦИОННЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ КОРПОРАТИВНОЙ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ НА ПРЕДПРИЯТИИ

В статье обосновано значение экологической ответственности бизнеса как фактора конкурентоспособности, освещены основные тенденции развития инновационных аспектов корпоративной экологической ответственности. Проанализированы проблемы внедрения принципов устойчивого развития в практику менеджмента отечественных предприятий. Исследованы особенности природоохранной деятельности ОАО «Свиточ», выявлены резервы усовершенствования экологической политики на предприятии.

Ключевые слова: *корпоративная экологическая ответственность, экологические инновации, природоохранные проекты, когенерационная установка.*

O. Grishnova, Doctor of Economics, professor
K. Bereziuk, economist
Taras Shevchenko National University of Kyiv

INNOVATIVE ASPECTS OF CORPORATE ENVIRONMENTAL RESPONSIBILITY AT THE ENTERPRISE

The article explains the importance of the business environmental responsibility as a factor of competitiveness, highlights the main development trends of innovative aspects of corporate environmental responsibility. The problems of implementing the sustainable development principles into management of the domestic enterprises are analyzed. The features of the environmental activities at PJSC "Svitoch" are investigated and reserves of improving environmental policy at the enterprise are also provided.

Keywords: *corporate environmental responsibility, environmental innovation, environmental projects, cogeneration installation.*